

TAUSTAMUISTIO POHJOISMAISISTA RAJAESTEISTÄ

Mikä on pohjoismainen rajaeste

Rajaesteillä tarkoitetaan niitä lainsäädäntöön tai sen toimeenpanoon liittyviä eroavaisuuksia pohjoismaiden välillä, jotka vaikeuttavat yksilöiden tai yritysten tasavertaisia toimintamahdollisuuksia toisessa pohjoismaassa.

Rajaesteellä tarkoitetaan siis lakeja ja julkisia sääntöjä tai käytäntöjä, jotka haittaavat henkilöiden liikkuvuutta tai yritysten rajat ylittävää toimintaa pohjoismaissa. Usein rajaeste johtuu voimassa olevan säännön tai lain soveltamisesta, jonka rajaestevaikutuksista viranomaiset eivät vain ole tietoisia. Rajaesteiden taustalla voi myös olla omien markkinoiden suojeluhalu.

On olemassa monia esteitä jotka hankaloittavat vapaata liikkuvuutta pohjoismaiden välillä. Yksilötasolla merkittävimmät rajaesteet liittyvät verotukseen, sosiaalietuuksiin, sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuteen ja työelämän rajoituksiin.

Miksi rajaesteiden poistaminen on tärkeää

Vapaa liikkuvuus Pohjolassa, yhteiset työmarkkinat sekä mahdollisuus opiskella ja asua kaikissa pohjoismaissa ovat etuja, jotka on saavutettu pitkäjänteisen pohjoismaisen työn tuloksena. Pohjoismaiden välinen liikkuvuus on tärkeää ja liittyy myös tiiviisti talouskasvuun ja työllisyyden lisäämiseen.

Pohjoismaiden pääministerit ovat asettaneet tavoitteeksi, että pohjoismaat ovat maailman integroiduin alue. Pohjoismaista perinnettä kansalaisten vapaasta liikkuvuudessa valtioiden rajojen yli pitää vaalia ja priorisoida tulevaisuudessakin. Pohjoismaiden kansalaiset ovat myös oppineet arvostamaan ja hyödyntämään näitä mahdollisuuksia. Tavoitteena on tehdä Pohjolan kansalaisten arjesta helpompaa liikkumisen osalta.

Pohjoismaisen yhteistyön perussopimuksessa (1962) todetaan, että pohjoismaiden tulee yhtenäistää kansallista lainsäädäntöä tietyillä aloilla enemmän. Siinä korostetaan mm. kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun tärkeyttä sekä todetaan, että kaupan ja pääomansiirtojen esteitä maiden väliltä tulisi poistaa. Mikäli Helsingin sopimuksen henkeä noudatettaisiin, rajaesteet Pohjolassa olisi jo poistettu.

Kenen vastuulla on pohjoismaiden rajaesteiden poistaminen

Sekä parlamenttien että hallitusten vastuulla on poistaa pohjoismaisia rajaesteitä ja siten helpottaa kansalaisten liikkumista Pohjolassa. Parlamentit voivat luoda painetta pohjoismaiden hallituksia kohtaan rajaesteiden poistamiseksi, sekä pitää rajaestekysymykset poliittisella agendalla. Hallituksen ja ministeriöiden vastuulla on varmistaa, että hallituksen esitykset eivät aiheuta uusia pohjoismaisia rajaesteitä. Oikeusministeriö on uusimassa Lainkirjoittajan opasta, ja sen päivittämisen yhteydessä pyritään ottamaan huomioon mahdolliset rajaestenäkökulmat.

Pohjoismaiden hallitukset perustivat **pohjoismaiden ministerineuvoston rajaesteneuvoston** vuonna 2014 ja sen tehtävä on edistää yksityishenkilöiden ja yritysten vapaata liikkuvuutta pohjoismaissa. Suomen jäsen rajaesteneuvostossa on entinen kansanedustaja Kimmo Sasi, joka toimii neuvoston puheenjohtajana vuonna 2021. Neuvoston

kansalliset edustajat yhdessä vastuuministerien ja -ministeriöiden sekä viranomaisten kanssa edistävät rajaesteongelmien ratkaisemista.

Pohjoismaiset rajaesteet ovat pitkään olleet esillä pohjoismaiden neuvoston työssä. Parlamentaarikkotasolla rajaestetyötä tehdään pohjoismaiden neuvoston valiokunnissa ja erityisesti **rajaestetyöryhmässä**, jossa on mukana edustajia neuvoston kaikista jäsenmaista ja neuvoston valiokunnista. Suomen valtuuskunnan varapuheenjohtaja Lulu Ranne toimii pohjoismaiden neuvoston rajaestetyöryhmän puheenjohtajana. Rajaestetyöryhmän tehtävänä on tukea rajaesteneuvostoa sekä luoda parlamentaarista painetta laajapohjaisissa asioissa tai asioissa, joiden käsittelyn rajaesteneuvosto on syystä tai toisesta lopettanut.

Vuoden 2020 priorisoidut rajaesteet

Pohjoismaiden pääministerit ovat asettaneet tavoitteeksi, että pohjoismaat ovat maailman integroiduin alue. Tavoitteen saavuttamiseksi on hyväksytty pohjoismaiden ministerineuvoston liikkuvuuden toimintasuunnitelma vuosille 2019-2021.

Pohjoismaiden ministerineuvoston rajaesteneuvoston vuoden 2020 priorisoidut rajaesteet ovat seuraavat;

1. Digitaalinen asiointi toisen pohjoismaan viranomaisen kanssa
2. Erilaiset rakennusmääräykset
3. Ammattipätevyysvaatimusten tunnustaminen
4. TV-palvelut rajoitetaan vain palvelut tarjoavaan maahan

Suomen vuoden 2020 priorisoidut rajaesteet ovat;

1. Arvokuljetukset yli rajan
2. Tullin ja arvonlisäveron talletuspakko vietäessä vähäisiä tavaroita Norjaan
3. Sosiaalietujen maksaminen silloin kun on epäselvyyttä maksajamaasta
4. Oikeus työttömyyskorvaukseen Ruotsissa lomautuksen jälkeen Suomessa
5. Tiedon välittäminen kaksoiskansalaisuuden omaavan henkilön kuolemasta
6. Pitkät käsittelyajat EU-asioissa
7. Luottokelpoisuus toisessa pohjoismaassa
8. Henkilönumeraatio rajankävijöille
9. Konserniavustus toiseen pohjoismaahan
10. Kansalliset rajoitukset tutkimusmäärärahojen myöntämisessä

Suomalaisia hyviä käytäntöjä

Suomessa pohjoismaiseen rajaestetyöhön on erikoistunut Pohjola-Nordenin neuvontatoimikunta, joka koostuu eri hallinnonalojen ja ministeriöiden edustajista sekä neuvontapalveluista. Neuvontatoimikunta valmistelee kansallisesti rajaesteneuvoston kokoukset ja kutsuu säännöllisin väliajoin koolle eri hallinnonalojen ja ministeriöiden sekä neuvontapalveluiden rajaesteasiantuntijat yhteen.

Tehokas pohjoismainen rajaestetyö edellyttää tehokasta organisaatiota. Suomen valtuuskunnan ehdotuksen pohjalta pohjoismaiden neuvosto hyväksyi täysistunnossa Oslossa suosituksen (25/2018), jossa muita pohjoismaita kannustettiin järjestämään rajaestetyö poikkihallinnollisesti Suomen hyvän mallin mukaisesti.

EU-säädösten täytäntöönpano

Yhtä tärkeää kuin rajaesteiden poistaminen on ehkäistä uusien rajaesteiden syntymistä. Kaikki pohjoismaat, myös EU:hun kuulumattomat, implementoivat EU-direktiivejä. Täytäntöönpano tehdään kuitenkin eri tavoin, mikä aiheuttaa ongelmia maiden välillä koska täytäntöönpano-eroista syntyvät rajaesteet jarruttavat talouskasvua ja maiden välinen liikkuvuus kärsii. Pohjoismaiden on syytä terästää koordinaatiota ja tiedonvaihtoa uusien kansallisten sääntöjen

käyttöön otossa, erityisesti maiden toimeenpannessa EU-direktiivejä. Tässä työssä myös eduskunnan valiokunnat ovat tärkeitä.

LIITE

Rajaesteneuvoston suomalaisjäsenen (Kimmo Sasi) luettelo vuoden 2020 priorisoiduista rajaesteistä

LINKKEJÄ MUUHUN TAUSTA-AINEISTOON:

- 1) Yhteistyöministerien rajaeste- ja liikkuvuusselonteko Pohjoismaiden neuvoston istuntoon 2019;
https://www.norden.org/sites/default/files/2019-10/Dokument%208_2019_FI.pdf
- 2) Gränshinderrådets verksamhetsrapport; <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1360328/FULLTEXT01.pdf>
- 3) "E-legitimation och digitala gränshinder i Norden":
<https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1204463/FULLTEXT01.pdf>
- 4) Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle pohjoismaisista rajaesteistä, VNS 3/2012 vp;
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/selonteko/Documents/vns_3+2012.pdf
- 5) Vahvempaa pohjoismaista oikeusyhteistyötä: Haasteita ja mahdollisuuksia, Inge Lorange Backer;
<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1187723/FULLTEXT01.pdf>
- 6) Pohjoismaiden pääministereiden julkilausuma; <https://www.norden.org/fi/julkilausuma/visio-2030>